

ԱՇԽԱՏԱՇՈՒԿԱՅԻ ԱՌԿԱ ՎԻՃԱԿԸ, ՄԻՏՈՒՄՆԵՐՆ ՈՒ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ
ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Յուրաքանչյուր երկրի տնտեսական աճի կարևոր նախապայմաններից մեկը զարգացած աշխատաշուկայի առկայությունն է, որի ձևավորման համար անհրաժեշտ է աշխատանքային ներուժի ընդլայնում և արդյունավետ օգտագործում: Միևնույն ժամանակ անհրաժեշտ է արձանագրել, որ աշխատանքի շուկաները ներկայումս գլոբալ և տեղական մակարդակով կառուցվածքային վերափոխումների են ենթարկվում, ինչի պատճառով բավականին դժվարություններ են առաջանում վերջիններս ավանդական մոտեցումներով կառավարելը: Հետևաբար, ստեղծված խնդիրների լուծման լավագույն տարբերակը նոր ու ստեղծագործ մոտեցումների կիրառումն է, ինչի շնորհիվ յուրաքանչյուր երկիր հնարավորություն է ստանում ընդգծել սեփական զարգացման հեռանկարները երկարաժամկետ կտրվածքով: Վերջիվերջո աշխատանքի շուկան իրենից ենթադրում է տնտեսական և իրավական երևույթների մի համախումբ, որը թույլ է տալիս մարդկանց փոխարինել իրենց ունակությունները համապատասխան վարձատրությամբ, որը վերջիններս կարող են օգտագործել սեփական կարիքների համար ապրանքներ կամ ծառայություններ ձեռք բերելու համար:

Բանալի բառեր. աշխատաշուկա, աշխատանքային ռեսուրս, աշխատուժ, զբաղվածություն, գործազրկություն, վարձու աշխատող, տեղեկատվական տեխնոլոգիաներ, տնտեսական աճ, ներուժ, մասնագիտություն:

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Ըստ ՄԱԿ-ի կողմից տրված սահմանման՝ աշխատանքը ցանկացած տարիքի և սեռի անձանց կողմից իրականացվող ցանկացած գործունեությունն է, որի նպատակն է արտադրել ապրանքներ կամ տրամադրել ծառայություններ՝ սեփական կամ այլոց սպառման համար՝ անկախ աշխատանքի ֆորմալ, ոչ ֆորմալ բնույթից:

Միևնույն ժամանակ յուրաքանչյուր երկրի աշխատաշուկայի ուսումնասիրման պարագայում անհրաժեշտ է տարբերակել մի քանի սահմանումներ, որից առաջինը աշխատանքային ռեսուրս հասկացությունն է, ինչը ենթադրում է աշխատուժի և աշխատուժից դուրս գտնվող բնակչության հանրագումարը: Միաժամանակ աշխատուժն իրենից ենթադրում է զբաղվածների և գործազուրկների հանրագումարը¹:

Աշխատանքի շուկան իրականում անհրաժեշտ է դիտարկել որպես աշխատանքի առաջարկի և պահանջարկի շուկայական հարաբերությունների համախումբ, որը համակարգում է գործատուի և աշխատողի միջև ծագող աշխատանքային հարաբերությունները, որոնք առնչվում են աշխատանքի տարբեր բնագավառներին:

¹ <https://armstat.am/file/doc/99528083.pdf>

ՄԵԹՈՂԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Սույն հետազոտության հիմնական նպատակն է Հայաստանի Հանրապետությունում աշխատաշուկայի առկա վիճակն ուսումնասիրելով՝ հասկանալ վերջինիս հիմնական միտումներն ու զարգացման հեռանկարները՝ ընդգծելով վերոնշյալի կարևորությունը:

Հոդվածի համար որպես գիտական հիմք են ծառայել Հայաստանի աշխատաշուկայի վերաբերյալ հայ հեղինակների կողմից իրականացված գիտական աշխատություններն ու վերլուծությունները, իսկ որպես տեղեկատվական հիմք՝ ՀՀ վիճակագրական կոմիտեի կողմից հրապարակվող պաշտոնական հաշվետվությունները և տվյալները, զեկույցները, որոնք հնարավորություն են տալիս ոչ միայն հասկանալու աշխատաշուկայում ստեղծված վիճակը, այլև իրականացնելու հետազոտություններ և կանխատեսումներ ապագայում ոլորտին սպասվող հեռանկարների վերաբերյալ:

ԱՆԽԱՏԱՇՈՒԿԱՅԻ ԱՌԿԱ ՎԻՃԱԿԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Ստորև ներկայացված են ՀՀ աշխատանքի շուկայի հիմնական ցուցանիշները եռամսյակներով՝

	2020թ.			2021թ.			2021թ. /2020թ. փոփոխությունը		
	I	II	III	I	II	III	I	II	III
	1 000 մարդ						%		
Աշխատանքային ռեսուրսներ	2 097.4	2 157.0	2 069.4	2 023.7	1 948.2	1 975.3	96.5	90.3	95.5
Աշխատուժ (աշխատուժի առաջարկ)	1 178.8	1 245.2	1 247.9	1 136.9	1 167.6	1 182.1	96.4	93.8	94.7
Զբաղվածներ	946.0	1 027.0	1 021.1	943.8	993.0	1 004.8	99.8	96.7	98.4
Գործազուրկներ	232.8	218.2	226.9	193.1	174.6	177.3	82.9	80.0	78.1
Աշխատուժից դուրս բնակչություն	918.6	911.8	821.5	886.8	780.6	793.2	96.5	85.6	96.6

Աղյուսակ 1՝ ՀՀ աշխատանքի շուկայի հիմնական ցուցանիշները, եռամսյակներով: Աղբյուր՝ ՀՀ վիճակագրական կոմիտե²:

Տվյալներից հստակ երևում է, որ ՀՀ-ում 2021թ.-ին 2020թ.-ի համեմատ նվազել է աշխատանքային ռեսուրսների քանակը, ինչը պատճառ է գործազուրկների թվի նվազման: Ընդ որում, գործազուրկների թվի հաշվարկման հիմքում ընկած է ՄԱԿ-ի մեթոդաբանությունը, որը ենթադրում է, որ գործազուրկ է համարվում այն մարդը, ով հետազոտությանը նախորդող վերջին 4 շաբաթվա ընթացքում (ներառյալ հետազոտվող շաբաթը) միաժամանակ բավարարել է հետևյալ երեք պայմաններին՝

- Զի ունեցել աշխատանք կամ եկամտաբեր զբաղմունք,
- Ակտիվորեն փնտրել է աշխատանք ցանկացած եղանակով
- Պատրաստ է եղել անցնել աշխատանքի առաջիկա երկու շաբաթվա ընթացքում³:

² https://www.armstat.am/file/article/sv_12_21a_141.pdf

³ <https://armstat.am/file/doc/99528083.pdf>

ՀԱՍՏԱՐԱԿԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՆՐԵՍ

Միննույն ժամանակ, «Զբաղվածության մասին» ՀՀ Օրենքի համաձայն՝ գործազուրկ է համարվում տարիքային կենսաթոշակի իրավունք տվող տարիքը չլրացած՝ աշխատանք փնտրող և սույն օրենքի 5-րդ հոդվածով նախատեսված գործունեության որևէ տեսակով չզբաղված անձը, որն աշխատանք գտնելու նպատակով հաշվառված է լիազորված մարմնում, պատրաստակամ է անցնելու հարմար աշխատանքի և ստացել է գործազուրկի կարգավիճակ⁴։ Ստորև ներկայացված են սույն մեթոդաբանությամբ գործազրկության ցուցանիշները, որոնք հավաքագրվել և ներկայացվել են ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարության միասնական սոցիալական ծառայության կողմից՝

	Աշխատանք փնտրողներ		նրանցից՝ գործազուրկներ	
	ընդամենը, մարդ	%, 2021թ. / 2020թ.	ընդամենը, մարդ	%, 2021թ. / 2020թ.
Հունվար	88 929	104.1	62 193	99.9
Փետրվար	89 896	104.9	63 023	101.9
Մարտ	90 568	105.4	62 974	102.3
Ապրիլ	90 428	105.3	62 447	102.9
Մայիս	90 363	104.1	61 955	102.0
Հունիս	90 330	103.1	61 356	101.9
Հուլիս	90 340	102.4	61 176	101.9
Օգոստոս	90 304	102.0	60 826	101.2
Սեպտեմբեր	89 080	100.6	59 541	99.0
Հոկտեմբեր	87 815	99.4	58 574	96.5
Նոյեմբեր	86 890	98.3	57 690	94.6
Դեկտեմբեր	86 396	98.2	58 153	94.8

Աղյուսակ 2՝ ՀՀ աշխատուժի առաջարկը, 2021թ.։ Աղբյուր՝ ՀՀ վիճակագրական կոմիտե։

Տվյալ աղյուսակից կարող ենք հասկանալ, որ 2021թ. դեկտեմբեր ամսվա վերջի դրությամբ ՀՀ-ում գործազուրկների ընդհանուր թիվը կազմել է 58 153, որն էականորեն տարբերվում է ՄԱԿ-ի կողմից հրապարակվող տվյալներից (տարբերությունը կազմում է շուրջ 3 անգամ)⁵։

Եվս մեկ անհանգստացնող տվյալ է իրենից ենթադրում զբաղված մարդկանց մեջ վարձու աշխատողների քանակը, որը ցուցադրված է ստորև ներկայացված աղյուսակի միջոցով՝

Կազմակերպություններն ըստ չափի	Կազմակերպությունների թիվը	Ընդամենի նկատմամբ, %	Աշխատողների թվաքանակը, մարդ	Ընդամենի նկատմամբ, %	Աշխատողների միջին թվաքանակը, մարդ	Միջին ամսական աշխատավարձը, դրամ
Ընդամենը						
Ընդամենը	57 067	100	671 552	100	11.8	202 238
1 - 9 աշխատող	47 125	82.6	123 719	18.4	2.6	106 907
10 - 49 աշխատող	7 832	13.7	163 835	24.4	20.9	162 312
50 - 249 աշխատող	1 821	3.2	170 365	25.4	93.6	209 128
250 > աշխատող	289	0.5	213 633	31.8	739.2	282 571

Աղյուսակ 3՝ վարձու աշխատողների թվաքանակը (2021թ. նոյեմբեր)։ Աղբյուր՝

⁴ <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docid=143355>

⁵ https://www.armstat.am/file/article/sv_12_21a_141.pdf

ՀՀ ՎԿԳ:

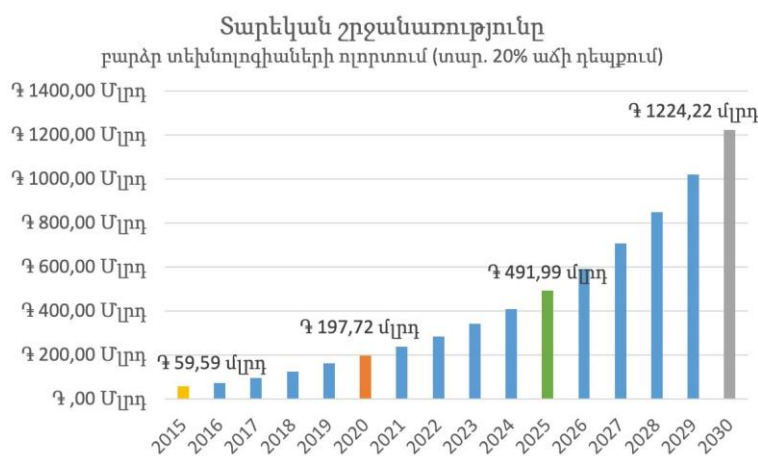
Ստացվում է, որ 1 004 800 զբաղված մարդկանցից վարձու աշխատող են համարվում ընդամենը 671 552 մարդ (կամ ընդհանուր թվի 66,83%-ը):

Վերոնշյալ տվյալներն ուսումնասիրելով՝ կարող ենք ասել, որ Հայաստանի աշխատաշուկան դեռևս վերջնական զարգացման փուլում չի գտնվում և ներկայումս լայն հնարավորություններ կան վերջինս ընդլայնելու և ներառական տնտեսական աճ ապահովելու համար:

ԱՇԽԱՏԱՇՈՒԿԱՅԻ ՄԻՏՈՒՄՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Անհնար է խոսել Հայաստանի աշխատաշուկայի մասին՝ առանց չնշելու տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտը, որը հաջողությամբ փորձում է դառնալ ՀՀ տնտեսության լոկոմոտիվը: Ըստ ՀՀ բարձր տեխնոլոգիաների նախարարության կողմից կատարված վերլուծությունների՝ հաջորդող 5 տարվա ընթացքում բարձր տեխնոլոգիաների ոլորտում առաջանալու է առնվազն 20 000 նոր մասնագետների կարիք: Վերլուծությունը կատարված է այն հիմքի վրա, որ 2018թ. և 2019թ. ոլորտի աճը կազմել է շուրջ 30%, իսկ 2020թ. ճգնաժամային պայմաններում՝ 20%: Ոլորտի տարեկան աճը կկազմի 20%, իսկ աշխատողների աճը՝ 15%:

Կանխատեսման ճշմարտացիության մեջ համոզվելու համար կարող ենք նշել, որ 2021թ. տեղեկատվական տեխնոլոգիաների և կապի ոլորտը ՀՀ ամենախոշոր 16 ոլորտներից զբաղեցնում էր 6-րդ հորիզոնականը՝ 34 514 աշխատակցով, որից 22 643 մարդ աշխատում է միայն տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտում: Համեմատության համար կարող ենք նշել, որ ՏՏ և կապի ոլորտը աշխատակիցների քանակով գերազանցում է այնպիսի ոլորտների, ինչպիսիք են կացության և հանրային սննդի կազմակերպում, շինարարություն, ֆինանսական և ապահովագրական ծառայություններ ոլորտները: Մինևույն ժամանակ ՏՏ և կապի ոլորտը սպառնում է մոտակա ժամանակներում զբաղեցնել 5-րդ հորիզոնականը՝ գերազանցելով նաև պետական կառավարման և պաշտպանության ոլորտին (36 733 աշխատակից)⁷:

⁶ https://www.armstat.am/file/article/sv_12_21a_142.pdf

⁷ https://armstat.am/file/article/sv_12_21a_142.pdf

Գրաֆիկ 1՝ Բարձր տեխնոլոգիաների աճը ՀՀ-ում (կանխատեսում): Աղբյուր՝ ՀՀ ԲՏԱՊՑ:

Ոլորտի կտրուկ զարգացման մասին է խոսում նաև այն փաստը, որ աշխատանքի հայտարարությունների կայքի տվյալների համաձայն՝ տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտը ամենապահանջված ոլորտն է եղել 2021թ. տեղադրված բոլոր հայտարարությունների մեջ՝ իր կշռով (բոլոր տեղադրված հայտարարությունների շուրջ 25%-ը)՝:

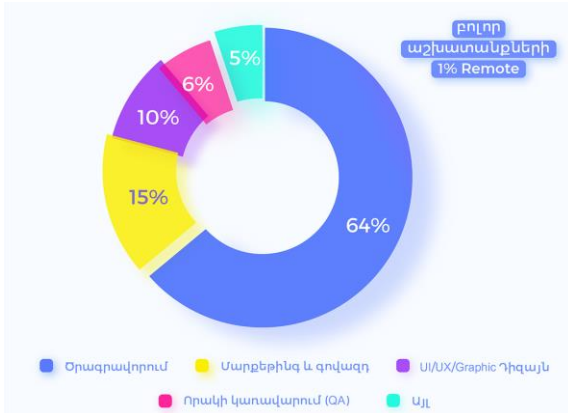
Գրաֆիկ 2՝ ամենապահանջված մասնագիտությունները 2021թ.: Աղբյուրը՝ staff.am:

Երկրորդ միտումը, որի մասին անհրաժեշտ է խոսել, համաճարակի նվազման միտումն է, որին զուգահեռ կզարգանան կացության և հանրային սննդի կազմակերպման, մշակույթի, զվարճությունների և հանգստի, ինչպես նաև սպասարկման այլ ծառայությունների ոլորտները, որոնք միասին 2021թ. ունեցել են ավելի քան 72 781 վարձու աշխատող, որը կազմում է ընդհանուր վարձու աշխատողների 10,83%-ը: Այս ոլորտներն ուղղակի և անուղղակի կերպով խթանում են նաև մյուս ոլորտների զարգացմանը, ինչը հավելյալ աշխատատեղեր է ստեղծում ՀՀ բնակչության համար: Դժվար է հուսալ, որ 2022թ. արդեն մենք կկարողանանք հասնել մինչհամաճարակային մակարդակին, սակայն աճն ակնհայտ կլինի:

Երրորդ միտումը վերաբերում է հեռահար աշխատանքին, որը, համաճարակը ցույց տվեց, որ որոշ դեպքերում ուղղակի անհրաժեշտություն է:

⁸ <https://edu.hti.am/>

⁹ <https://staff.am/staffmedia/ra-labor-market-2021/>

Գրաֆիկ 3՝ բոլոր ոլորտների նկարագրություն: Աղբյուր՝ staff.am:

Տվյալներից երևում է, որ դեռ տեղադրված աշխատանքային հայտարարությունների ընդամենը 1%-ն է բաժին ընկնում հեռահար աշխատանքին, սակայն անհրաժեշտ է նշել, որ ՀՀ-ում բազմաթիվ ընկերություններ արդեն որդեգրել են հեռահար (կամ կիսահեռահար) աշխատանքի մոդելը:

ԱՇԽԱՏԱՇՈՒԿԱՅԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Ներկայումս, բազմաթիվ տնտեսական, տեխնոլոգիական և սոցիալ-ժողովրդագրական գործոններով պայմանավորված, Հայաստանի աշխատանքային շուկան ենթարկվում է լուրջ փոփոխությունների և, միևնույն ժամանակ, ի հայտ են գալիս զարգացման նոր հնարավորություններ, որոնք մինչ այժմ նկատելի չէին: Աշխարհում ստեղծված նոր իրողությունները ստիպում են վերափոխել աշխատաշուկային ներկայացվող պահանջները, մասնավորապես զբաղվածության բարձր մակարդակ ապահովելու և տնտեսական ներառական աճ ապահովելու համար անհրաժեշտ է բարձրացնել աշխատողների որակավորումը¹⁰:

Հաշվի առնելով վերոգրյալ բոլոր փաստերը՝ կարող ենք հստակ ասել, որ Հայաստանի Հանրապետությունում կան բազմաթիվ զարգացման հեռանկարներ օտարերկրյա կապիտալի ներգրավման համար: Մասնավորապես լուրջ հնարավորություններ են ստեղծվում անդրազգային կազմակերպությունների համար աշխատուժի ներգրավման համար, քանի որ հստակ հասկացանք, որ ըստ ՄԱԿ-ի մեթոդաբանության, Հայաստանում կան շուրջ 180 000 գործազուրկներ, որոնց որակավորման ապահովման համար կարելի է կազմակերպել վերապատրաստման կարճատև դասընթացներ:

Զարգացման հաջորդ հեռանկարը կապված է Ռուսաստանից և Ուկրաինայից ժամանած միգրանտների հետ, որոնց մեջ քիչ չեն տեխնոլոգիական-միգրանտները¹¹: Վերջիններս չեն զբաղեցնելու բարձր տեխնոլոգիաների ոլորտում հայ մասնագետների դիրքերը, այլ նոր հնարավորություններ են ստեղծելու վերջիններիս զարգացման

¹⁰ <http://www.irtek.am/views/act.aspx?aid=68183>

¹¹ <https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-03284369/document>

համար, քանի որ տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտը Հայաստանում աճում է ահռելի մեծ տեմպերով և նոր աշխատակիցների ներգրավման խնդիր ունեն հայաստանյան գրեթե բոլոր ընկերությունները¹²: Տվյալ երկրներից ժամանած բարձր որակավորում և պատրաստվածություն ունեցող մասնագետները բերելու են իրենց հետ սեփական գիտելիքները և փորձը, որը փոխանցելու են հայ մասնագետներին՝ ժամանակի ընթացքում բարձրացնելով կատարված աշխատանքի որակը:

Հաջորդ կետն ուղղակիորեն կապված է վերոնշյալ կետի հետ և կայանում է նրանում, որ աշխարհաքաղաքական նոր իրողություններով պայմանավորված՝ ռուսական և ուկրաինական ընկերությունները, ինչպես նաև տվյալ երկրներում հիմնադրված օտարերկրյա կապիտալով ընկերությունները, փնտրելու են նոր շուկաներ՝ տեղափոխվելու համար և ԵԱՏՄ շուկայի լավագույն տարբերակներից մեկը Հայաստանում սեփական ընկերությունն ունենալն է, որը հնարավորություն է տալու ոչ միայն ներգրավվել մասնագետների արտերկրից, այլև օգտագործել հայկական աշխատուժը¹³:

Միաժամանակ, պետք է հաշվի առնել տեխնոլոգիական զարգացման փաստը, քանի որ վերջինս ստիպում է կրճատել աշխատատեղերը՝ մարդկանց գործառույթները փոխարինելով մեքենաների աշխատանքով: Այդ իսկ պատճառով անհրաժեշտ է բարձրացնել աշխատակիցների որակավորումը, գործատուները պետք է կազմակերպեն վերապատրաստման համապատասխան դասընթացներ՝ աշխատաշուկայի ներկա պահանջներին համապատասխանելու համար:

ԵԶՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆ

Այսպիսով, ուսումնասիրելով աշխատաշուկայի առկա վիճակը և նկատվող միտումները Հայաստանում՝ կարող ենք վստահորեն ասել, որ կան զարգացման շատ լուրջ հեռանկարներ, որոնք անհրաժեշտ է բաց չթողնել: Միննույն ժամանակ անհրաժեշտ է նշել, որ աշխատանքային շուկան ներկայումս ենթարկվում է բազմաթիվ փոփոխությունների և աշխարհի համար տնտեսապես կայուն մրցակցային ապրանքներ և ծառայություններ ապահովելու համար անհրաժեշտ է ունենալ բարձր որակավորում և հմտություններ ունեցող աշխատուժ¹⁴: Պետք է հաշվի առնել այն փաստը, որ աշխատանքային շուկան գրանցում է արագ աճ և դրան անհրաժեշտ է պատասխանել՝ պատրաստ հմուտ կադրեր, որպեսզի հնարավոր լինի լուծել Հայաստանում գրանցված գործազրկության խոշոր խնդիրը: Խնդրի ակունքներում կանգնած է այն պատճառը, որ ներկայումս Հայաստանում ստեղծվել է խզում կրթական հաստատությունների և պահանջկոտ աշխատաշուկայի միջև, քանի որ հայաստանյան բուհերը չեն ապահովում աշխատանքային շուկայի պահանջներին համապատասխան կադրեր: Ընկերությունների դժգոհությունը գալիս է այնտեղից, որ բուհերի շրջանավարտներին տրամադրվում են միայն տեսական գիտելիքներ և քիչ տեղ է հատկացվում գործնական

¹² https://asue.am/upload/files/amberd/amberd_labor_market.pdf

¹³ https://www.mlsa.am/?page_id=1196

¹⁴ <https://evconsulting.com/hy/what-kind-of-skills-will-be-required-for-the-future-of-jobs-in-armenia/>

գիտելիքներին և փորձառությանը¹⁵:

Աշխարհում ներկայումս ստեղծված աշխարհաքաղաքական իրավիճակը ստիպում է հարմարվել նոր իրողություններին և առավելագույն օգուտներ քաղել դրանից՝ ներգրավելով ինչպես ռուսական և ուկրաինական ընկերություններին, այնպես էլ այդ երկրներում բարձր որակավորում ունեցող մասնագետներին հատկապես տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտից, քանի որ վերջիններս ունեն հարմարվողականության բարձր մակարդակ և ճկունություն: Ստեղծելով համապատասխան աշխատանքային պայմաններ բարձր տեխնոլոգիաների ոլորտը ներկայացնող օտարերկրյա մասնագետների համար՝ մենք հնարավորություն ենք ստանում ոչ միայն ավելացնելու Հայաստանում ստեղծվող արդյունքը, այլև բարձրացնելու հայ մասնագետների որակավորումը:

Այսպիսով, ուսումնասիրելով հայկական աշխատաշուկայի վիճակը, ընդհանուր առմամբ կարող ենք ասել, որ Հայաստանը կարող է տնտեսական զարգացում ապահովել իր ունեցած ազատ աշխատանքային ռեսուրսների, ինչպես նաև օտարազգի բարձր որակավորում ունեցող մասնագետների հաշվին: Միաժամանակ անհրաժեշտ է մշակել հստակ ռազմավարություն, ինչպես նաև գործողությունների նախագիծ՝ առկա հնարավորություններից առավելագույնս օգտվելու նպատակով: Պետք է նաև պարբերաբար ուսումնասիրել արտասահմանյան գործարար միջավայրի կարգավորման լավագույն փորձը և ներդնել այն Հայաստանում՝ աշխատանքային շուկայի զարգացման և ընդլայնման հնարավորություններն առավելագույնի հասցնելու համար:

ТЕКУЩЕЕ СОСТОЯНИЕ РЫНКА ТРУДА, ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ В АРМЕНИИ - ЗАВЕН МЕЛИКДЖАНЫН- Одним из важных факторов экономического роста любой страны является наличие развитого рынка труда, формирование которого требует расширения и эффективного использования трудового потенциала. В то же время необходимо отметить, что в настоящее время рынки труда претерпевают структурные изменения на глобальном и локальном уровнях, что затрудняет управление ими традиционными подходами. Поэтому лучший способ решения созданных проблем – это применение новых и креативных подходов, благодаря которым каждая страна получает возможность подчеркнуть собственные перспективы развития в долгосрочной перспективе. Ведь рынок труда представляет собой совокупность экономических и правовых явлений, позволяющих людям замещать свои способности соответствующей заработной платой, которую они могут использовать для покупки товаров или услуг для собственных нужд.

Ключевые слова. рынок труда, трудовые ресурсы, рабочая сила, занятость, безработица, наемный работник, информационные технологии, экономический рост, потенциал, профессия.

¹⁵ <https://compass-center.org/hy/researches/>

